

Årlig nærings- og utviklingsprogram Tromsø 2010

skal bidra til å:

- utnytte **konkurransefortrinn**
- utvikle** og **profilere** Tromsø som regional motor
- fjerne **flaskehals**er
- gi bo-, besøks- og etablerings**lyst**
- utløse **spleiselag**
- realisere prosjekter med **gjennomføringsevne**

Statsbudsjettet kap. 551, post 61 (RDA Tromsø)
Næringsrettede midler til regional utvikling

Besøksadresse:

Strandvegen 13

rda-sekretariatet@tromsfylke.no : e-post

Postadresse:

Postboks 6600

www.rdatromso.no : internett

9296 Tromsø

twitter.com/rda_tromso : twitter

Telefon:

77 78 80 00

facebook.com/rda.tromso : facebook

1 Utviklingstrekk og utfordringer¹

Regjeringen og Stortinget har besluttet at Nordområdene skal være nasjonens hovedsatsingsområde i et langsiktig perspektiv. Som følge av dette skjer en sterk satsing og utbygging av offentlig finansierte kompetanseinstitusjoner med så vel nasjonale som internasjonale målsettinger. For Tromsø representerer dette betydelige muligheter og utfordringer i å utnytte denne satsingen til beste både for Norge og Nord-Norge. Dette i form av økt attraktivitet for etablering og videreutvikling av bedrifter, kompetanseinstitusjoner og forvaltningsorganer. I den forbindelse vil økt fokus på å oppnå internasjonal attraktivitet være av stor betydning.

I følge fylkesplanen for Troms 2010-2013 har Tromsø i kraft av sin størrelse og kompetansestyrke en forsterket mulighet til å være pådriver i det regionale utviklingsarbeidet, både for egen utvikling og for omlandet. Byens muligheter til å være drivkraft og aktiv samarbeidspart for utvikling i regionen styrkes ytterligere gjennom RDA-midlene. Byen har en klar betydning for utviklingen av omkringliggende områder i fylket. Samtidig er positiv utvikling i omlandskommunene en av forutsetningene for at det skjer vekst og utvikling i byene.

Tromsø er fylkets mest folkerike kommune med sine nesten 66.000 innbyggere. Dette utgjør om lag 42 % av de 155.000 innbyggerne i Troms. I perioden 2004-2009 har trenden fra tidligere tiår fortsatt med en markert økning i folketallet i Tromsø på 1,5 %. I Troms har økningen i samme periode vært på 0,4 %.

Tromsø og Troms har en høyere andel sysselsatte i offentlig sektor enn landet som helhet. Den offentlige sektoren har lave ledighetstall og et voksende sysselsettingsbehov, noe som innebærer at ledighetstallene vil forsette å være lave i de kommende år. Til tross for dette vil det i offentlig sektor oppleves som vanskelig å rekruttere faglært personale innenfor utdanning, helse, pleie og omsorg.

Det vil i fremtiden bli en utfordring å få kompetent arbeidskraft til regionen. Samtidig viser statistikken at det er de med lavest

utdanning og de unge som rammes hardest av arbeidsledigheten. Aldersgruppen 19-24 år utgjør om lag ¼ av alle ledige i Troms. Den største ledighetsøkningen er blant de som bare har videregående skole, enten helt eller delvis fullført. Det er derfor viktig både å ha fokus på det økende frafallet i videregående skole og inspirere ungdom til å få kunnskap.

Næringsstrukturen i Troms viser en langvarig nedgang i sysselsettingen i primærnæringene. Til tross for dette er det fortsatt fiskeri og oppdrett som er landsdelens viktigste eksportnæringer. Andre næringer har imidlertid fått økt betydning. Kunnskapsbaserte næringer har en positiv utvikling og blir stadig viktigere. Opplevelsesbaserte næringer, som reiseliv, har over tid blitt viktigere for økonomien og sysselsettingen. Det er behov for betydelig kompetanseutvikling for å utnytte potensialene i vekstnæringer som marin bioteknologi, petroleum, maritim sektor, energi, reiseliv og E-helse/telemedisin/IKT til konkurransedyktige bedrifter og institusjoner på nasjonalt ledende nivå.

Næringslivet i Tromsø/Troms består av små og mellomstore bedrifter som i stor grad mangler ressurser til å involvere og utvikle seg i forhold til nye markeder og produkter. Det er viktig at Tromsø styrker sine komparative fortrinn innenfor ulike fagmiljøer for å fremme innovasjonsevnen. Forskning og utvikling (FoU), muligheten til høyere utdanning og tilrettelegging for regionalt forankret kompetanseutvikling er av betydning for vekst i regionen. Utfordringene er å få innsatsen innenfor FoU i regionen opp på et nasjonalt ledende nivå, samtidig som næringslivet deltar aktivt i FoU-arbeidet.

Det er nødvendig å gi næringslivet gode og forutsigbare rammebetingelser gjennom tilretteleggende tiltak og god infrastruktur. I tillegg må det støttes opp om lokale initiativ når det gjelder etablerere. Næringslivet må blant annet forberedes til å ta del i ringvirkningene fra funn av olje og gass i nord. Videre må det tilrettelegges for utviklingen av kunnskapsintensive næringer.

Tromsø er det viktigste transportknutepunkt i Nord-Norge. Det må etableres en transportinfrastruktur og logistikk-knutepunkt som er koblet nært til eksisterende og nye næringsområder.

Arbeidsplasser er avgjørende for at folk skal bli boende i regionene. I dagens samfunn, med to-karrierefamilier og høyere utdanningsnivå i

¹ Tallmaterialet er hentet fra www.ssb.no og PANDA våren 2009 slik de fremkommer i Fylkesplanen for Troms 2010-2013.

befolkningen, er utfordringen å skape attraktive arbeidsplasser med et godt fagmiljø. Tromsø har en høy andel av sysselsatte med høyere utdanning og er over gjennomsnittet for resten av landet. I tillegg til attraktive arbeidsplasser må Tromsø fremstå som en attraktiv bostedskommune og sentrum for innbyggerne, blant annet gjennom gode fritidstilbud.

1.1 Konjunkturrendring og virkninger for næringslivet

Konsekvensene av finanskrisen gjør seg gjeldene også i Troms. Dette skaper usikkerhet i så vel offentlig som privat sektor, og også hos innbyggerne. Det er vanskelig å overskue virkningene av finanskrisen i forhold til rentenivå, skatteinngang, økonomisk vekst og arbeidsledighet. Dette stiller krav til årvåkenhet hos styringsmyndighet på alle nivå, men også hos et presset næringsliv.

1.2 Målsetning

Målsetningene i handlingsprogrammet for 2010 er tredelt:

Mål 1: RDA-midlene skal benyttes til å bruke, beholde, videreutvikle de naturlige og kompetansemessige fortrinnene i Tromsø og Nord-Norge.

Mål 2: RDA-midlene skal bidra til at infrastrukturprosjekter blir realisert, for å utvikle Tromsø som regionalt knutepunkt.

Mål 3: RDA-midlene skal bidra til å øke attraktiviteten og troverdigheten for å utvikle Tromsø og den nordlige regionen til et

attraktivt og godt sted å bo, besøke og å etablere seg i.

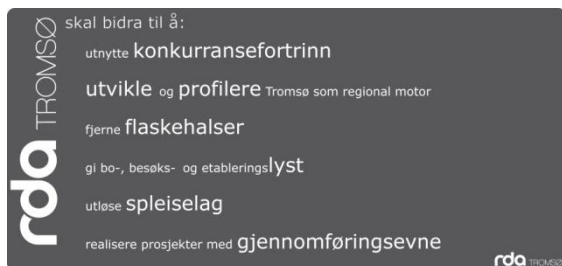
Samhandling med regjeringens nordområdestrategi vil være viktig i forhold til målene over.

RDA-styret er derfor opptatt av nasjonale målsettinger samt den regionale og næringsmessige dimensjonen i prosjektene som får innvilget støtte. Prosjektene *regionale* dimensjon er avgjørende for at Tromsø skal være en troverdig driver i nord. Dette betyr nødvendigvis ikke at prosjektenes geografiske x- og y-koordinater ligger *utenfor* Tromsøs grenser, men mer at prosjektene har et næringsmessig større nedslagsfelt/ringvirkninger enn Tromsøs geografiske utstrekning.

Den *næringsmessige* dimensjonen omfatter at det næringsmessige aspektet ikke nødvendigvis er tydelig som et *direkte* resultat, men at det kanskje først kommer til syne etter hvert. Dette gjelder for eksempel prosjekter der RDA-midler benyttes til å bygge basisinfrastruktur, enten det dreier seg om «betong, asfalt, fiber eller hjerne». Dette gir *fundamenter* for næringsutvikling.

All bruken av RDA-midlene skal være i samsvar med Kommunal- og regionaldepartementets mål for bruken av distrikts- og regionalpolitiske virkemidler og være forankret i fylkesplanens mål og strategier. Målhierarkiet fremgår av figur under:

2 Rammer for RDA-arbeidet i 2010

RDA-midlene skal utgjøre en helhetlig satsing og er delt i to innsatsområder: 1) tilretteleggende tiltak² og 2) bedriftsrettede tiltak³. De tilretteleggende midlene forvaltes av Troms fylkeskommune og den bedriftsrettede delen av Innovasjon Norge.

RDA-ordningen er en søknadsbasert virkemiddelordning, der handlingsplanene er styringsverktøy som forener kortsiktige tiltak med langsiktige mål og utfordringer. I tillegg til årlige handlingsplaner vil RDA-styret arbeide for å ta initiativ i forhold til nye utfordringer. Dette gjennom etablering av arbeidsgrupper som kan komme med innspill og/eller konkretisere satsningsområder innenfor handlingsprogrammet for 2009. Styret kan også ta initiativ til konkrete prosjekter.

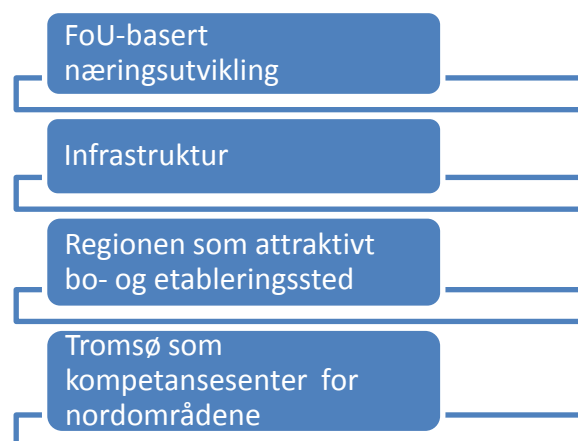
3 Programområder i handlingsprogrammet 2010

Handlingsprogrammet for 2010 har tre budsjettområder, *Store regionale prosjekter*, *Bedriftsutvikling*, og *Kompetanse og forskningsprosjekter*. Rammen fordeles som følgende innen de tre budsjettområdene:

Budsjettområde	Andel av årets ramme	Beløp
Store regionale prosjekter	50 %	
Bedriftsutvikling	30 %	
Kompetanse- og forskningsprosjekter	20 %	
Sum		

Fordelingen på budsjettområdene er retningsgivende.

Innenfor disse tre budsjettområdene fordeles midlene på fire overordnede programområder som tar utgangspunkt i regionens utviklingstrekk og utfordringer. Programområdene skal bidra til å gi varige positive effekter for næringslivet og regionen.

² Tilretteleggende tiltak: Tiltak som kommer "alle" til gode, og som ikke tilgodeser enkeltbedrifter eller grupper av bedrifter. Eksempler på tilretteleggende prosjekter er: infrastrukturtiltak, studietilbud mot befolkningen eller profilering av en region.

³ Bedriftsrettede tiltak: Tiltak som kommer enkeltbedrifter eller grupper av bedrifter til gode. Hvorvidt et prosjekt er bedriftsrettet eller ikke er avhengig av prosjektets formål. Dette er uavhengig av om støttmottaker er en bedrift eller ikke-kommersiell aktør. Eksempler på prosjekter er: kompetansehevingsiltak som kommer bedrifter til gode, industriell forskning, produktutvikling og bedriftsetableringer.

Programområde: FoU-basert næringsutvikling

Mål

Midlene skal bidra til et utviklingsorientert, nyskapende og konkurransedyktig næringsliv.

Programbeskrivelse

Programområdet skal støtte tiltak som bidrar til økt kommersialisering av forskningsresultater.

Det vil være fokus på prosjekter som bidrar til å øke nærheten mellom næringsrelevant forskning og bedriftene. Støtte til prosjekter som har industrielle og kommersielle målsetninger vil måtte behandles av Innovasjon Norge.

Det skal stimuleres til deltakelse fra forskningsmiljøene i Tromsø i nasjonale og internasjonale forskningsprogrammer.

Det er en intensjon å styrke samhandlingen og den felles utviklingen mellom de identifiserte strategisk viktige næringsområdene. Ulike satsninger og strategiske områder skal sees i sammenheng. Det skal herunder satses på utvikling av klynger som baserer seg på eksisterende fortrinn og styrker miljøene på områder hvor man kan bidra nasjonalt og internasjonalt. Klynger på tvers av ulike næringer som komplimenterer hverandre og der FoU-miljø, myndigheter og næringsliv samarbeider er særlig aktuell. Miljø med potensial til å bli Sentre for Forskningsdrevet Innovasjon skal styrkes.

Det er viktig med et internasjonalt fokus og aktive grep for å gjøre relevante kompetansemiljø interessant for Kina, USA, Russland og Europa og for å kunne samarbeide internasjonalt om strategiske utfordringer i Nordområdene.

Det er i den forbindelse spesielt viktig å gjøre Tromsø til en attraktiv møte- og etableringsarena.

Prioriteringskriterier

- Samarbeid med næringslivet
- Bruker/skaper/holder konkurransefortrinn
- Samfinansiering med øvrige virkemidler
- Tilrettelegger for ny næringsvirksomhet (framtidig kompetansebehov)
- Nordområdeperspektiv
- Tromsø som regional motor

Søknadsfrist for programområdet i 2010 er: 31. august og 1. November.

Strategier

Strategi 1:

Opprettholde og øke de konkurransedyktige forsknings- og utviklingsmiljøene for å utnytte fortrinn, samt tilrettelegge for næringsutvikling der Nord-Norge har et potensial. Følgende satsingsområder er identifisert:

- Marin bioteknologi (bioprospektering),
- E-helse/telemedisin/IKT
- Marin sektor
- Petroleum
- Maritim sektor
- Energi
- Reiseliv

Overvåkning, beredskap og sikkerhet er både et fortrinn og en forutsetning for utviklingen på de nevnte områder over.

Strategi 2:

Koordinering, samarbeid og samfinansiering med Forskningsrådets nordområde satsninger og EUs forskningsprogram, herunder delfinansiering av SFI prosjekter.

Strategi 3:

Skape møteplasser for sterkere samarbeid og koordinering mellom næringsliv og FoU.

Resultatindikatorer

- Godkjent etablering av senter for forskningsdrevet innovasjon.
- Bedriftsetableringer innen satsingsområdene.
- Søknader godkjent av nasjonale eller internasjonale forskningsprogrammer.
- Etablering av felles prosjekter mellom FoU-miljø, myndigheter og næringsliv.

Programområde: FoU-basert næringsutvikling		
Strategi:	Operasjonalisering av strategi:	Saksbehandler:
<p>Strategi 1: Opprettholde og øke de konkurransedyktige forsknings- og utviklingsmiljøene for å utnytte fortrinn, samt tilrettelegge for næringsutvikling der Nord-Norge har et potensial. Følgende satsingsområder er identifisert:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Marin bioteknologi (bioprospektering), - E-helse/telemedisin/IKT - Marin sektor - Petroleum - Maritim sektor - Energi - Reiseliv <p>Overvåkning, beredskap og sikkerhet er både et fortinn og en forutsetning for utviklingen på de nevnte områder.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Felles infrastruktur - Bygge opp kompetanseklynger - Forske på Nord i nord - Nasjonalt senter for levende mellomlagring av fisk - Navet - Bruker eller bransjestyrte kommersialiseringsprogrammer (søknad til). - Samarbeid mellom DA Bodø og RDA Tromsø om store satsinger for å posisjonere seg: Miljø og energi og Rom/jord - Simulatorsenter (fly, skip, beredskap og sikkerhet) - Leveandørutviklingsprosjekter for maritim industri og petroleumsindustri - Søknad til NCE på Marint Biobrensel - Fornybar energi: marine alger, kortreist energi og vindkraft - Eiscat 3D - Fersk fisk fra Nord-Norge til Europa - Arktisk mat 	<p>Troms fylkeskommune/Innovasjon Norge</p>
<p>Strategi 2: Koordinering, samarbeid og samfinansiering med Forskningsrådets nordområde satsninger og EUs forskningsprogram, herunder delfinansiering av SFI prosjekter.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Prosjekter som legger til rette for samarbeid mellom næringsliv og forskningsmiljøer tilknyttet hvert av fagområdene over - Dr. gradsstipendiater og Prof II i næringslivet - Ekspertteam som hjelper bedriftene. - Brukerstyrte prosjekter - Målrettet arbeid ute i bedriftene for å øke interessen for FoU-aktivitet - Utvikle kompetanse i bedriftene/FoU-miljøene for å få til bedre dialog mellom forskningsmiljøene og bedriftene. - Titalk som stimulerer til økt gjensidig respekt og innsikt for å minske opplevd avstand 	<p>Innovasjon Norge</p>
<p>Strategi 3: Skape møteplasser for sterkere samarbeid og koordinering mellom næringsliv og FoU. Stimulere til samarbeid mellom de nordnorske institusjonene.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ledernetverk for kunnskapsbasert virksomhet i nord for å stimulere til samarbeid 	<p>Troms fylkeskommune</p>

Programområde: Infrastruktur

Mål

Tromsø skal bli et infratrulturelt knutepunkt og med det bidra til gode vilkår for samfunns- og næringsliv i regionen.

Programbeskrivelse

Prosjekter aktuell for dette programområdet er investeringer eller forprosjekter for å utvikle Tromsø til et infrastrukturert knutepunkt for transport, telekommunikasjon og næringsutvikling. Dette omfatter bredbåndsprosjekter, transportinfrastrukturtiltak og næringsrettet infrastruktur (næringsarealer, industrikaier og stedsutvikling).

Midlene kan ikke benyttes til å finansiere investeringer i ordinær drift og vedlikehold av statlige, fylkeskommunale eller kommunale ordinære driftsoppgaver eller lovpålagte oppgaver.

Strategier

Strategi 1:

Prosjekter som kan bidra til å utløse eller videreutvikle infrastrukturtiltak identifisert i nasjonale og regionale satsninger. Prosjektene

må tilfredsstillere internasjonale standard og krav.

Luftransport
Sjøtransport
Havneutbygging
Vegtransport
Telekommunikasjon
Intermodalitet

Strategi 2:

Bidra til utvikling og klargjøring av nærings- og industriareal av spesiell betydning.

Strategi 3:

Prosjekter som enten direkte eller indirekte skal utløse eller styrke satsninger med et internasjonalt potensial. Infrastrukturtiltak som gjør regionen i stand til å utnytte sine fortrinn og som kan stimulere til internasjonale etableringer med særlig fokus på fremtidige behov.

Resultatindikatorer

- Økt internasjonal flytrafikk.
- Antall bedriftsetableringer.
- Økt omfang av industri- og næringsarealer.
- Økt bredbåndskapasitet i Tromsøregionen.
- Videreutvikle bedriftsstrukturen i regionen.

Programområde: Infrastruktur		
Strategi:	Operasjonalisering av strategi:	Saksbehandler:
<p>Strategi 1: Prosjekter som kan bidra til å utløse eller videreutvikle infrastrukturtiltak identifisert i nasjonale og regionale satsninger. Prosjektene må tilfredsstillende internasjonale standard og krav.</p> <p>Lufttransport Sjøtransport Havneutbygging Vegtransport Telekommunikasjon Intermodalitet</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Sommarøy fiskeri og transporthavn. - Styrke arbeidet med Tromsø lufthavn - Prostneset - Tønsnes industriområde 	Innovasjon Norge Troms fylkeskommune
<p>Strategi 2: Bidra til utvikling og klargjøring av nærings- og industriareal av spesiell betydning.</p>		
<p>Strategi 3: Prosjekter som enten direkte eller indirekte skal utløse eller styrke satsninger med et internasjonalt potensial. Infrastrukturtiltak som gjør regionen i stand til å utnytte sine fortrinn og som kan stimulere til internasjonale etableringer med særlig fokus på fremtidige behov.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Samarbeid om beredskap knyttet til økt maritim aktivitet i Barentshav og økt kystnær oljevirkosomhet - Bredbånd i Distrikts-Tromsø 	Troms fylkeskommune

Programområde: Regionen som attraktivt bo- og etableringssted

Mål

Tromsø skal være attraktiv som turistmål og som bosteds- og etableringssted for innbyggerne og omland.

Programbeskrivelse

Tiltak som skal bevare og utvikle Tromsø sin attraktivitet for befolkning og næringsliv vil være aktuell for dette programområdet.

Programområdet omfatter også tiltak for nordområdeprofilering og markedsføring av et område og tilrettelegging for utvikling av nye trivselstiltak.

Prosjekter som legger til rette for etableringer som skal bidra til økt verdiskaping innenfor kulturnæringene er et prioritert satsningsområde. Det er satt av 15 mill kr til en satsning på kulturnæring. Rammen vil bli forvaltet av Tromsø kommune.

Strategier

Strategi 1:

Løfte og videreutvikle de fortrinn regionen har innenfor kultur gjennom prosjekter som er nyskapende og på sikt kan legge grunnlaget for økt kommersialisering.

Strategi 2:

Sette i gang tiltak som gjør regionen klar til å delta i konkurranse om nasjonale og internasjonale idretts- og kulturarrangement.

Strategi 3:

Videreutvikle de fortrinn Tromsø har innen reiseliv for å medvirke til at Nord-Norge blir et attraktivt reiselivsmål.

Strategi 4:

Utvikle Tromsø for å bli en arktisk varm by.

Resultatindikatorer

- Økt antall overnattingsdøgn.
- Økt internasjonal flytrafikk.
- Bedriftsetableringer.
- Nye kultur- og idrettsarrangement

Programområde: Regionen som attraktivt bo- og etableringssted		
Strategi:	Operasjonalisering av strategi:	Saksbehandler:
Strategi 1: Løfte og videreutvikle de fortrinn regionen har innenfor kultur gjennom prosjekter som er nyskapende og på sikt kan legge grunnlaget for økt kommersialisering.	- Programsatsning - kulturnæringer - Kystens hus - Regional filmveksthus	Innovasjon Norge/Troms fylkeskommune/ Kulturnæringsfond Tromsø kommune
Strategi 2: Sette i gang tiltak som gjør regionen klar til å delta i konkurranse om nasjonale og internasjonale idretts- og kulturarrangement.	- Sjakk OL - Storstua	Troms fylkeskommune/ Kulturnæringsfond Tromsø kommune
Strategi 3: Videreutvikle de fortrinn Tromsø har innen reiseliv for å medvirke til at Nord-Norge blir et attraktivt reiselivsmål.	- Tilrettelegge for økt bruk av friluftsområder	Troms fylkeskommune
Strategi 4: Utvikle Tromsø for å bli en arktisk varm by.	- Kunstgresspakken - Ruste opp Tromsø sentrum, herunder universell utforming	Troms fylkeskommune

Programområde: Tromsø som kompetansesenter for nordområdene

Mål

Tromsø skal utvikles som kompetansesenter, slik at landsdelen har det nødvendige ressursgrunnlag for å gripe nye næringsmuligheter.

Programbeskrivelse

Prosjekter relevant for dette programområdet skal være med å forsterke innsatsen i regjeringens nordområdesatsing. Programområdet må derfor sees i sammenheng med de øvrige satsninger nevnt i handlingsprogrammet.

Programområdet omfatter prosjekter som skal bidra til å utvikle kunnskap og kompetanse rettet inn mot fremtidig

næringsstruktur og styrke næringslivets rammebetingelser. Videre prosjekter som tilrettelegger for etablering av nasjonale og internasjonale aktører.

Prosjekter som skal bidra til økt samarbeid internasjonalt kan være aktuell for programområdet.

Strategier

Strategi 1:

Bidra til økt kulturforståelse overfor omverden og samarbeidsland

Strategi 2

(slått sammen med tidligere strategi 5): Stimulere til grenseoverskridende næringsmessig samarbeid. Koordinering av tverrfaglige satsninger

Strategi 3:

Tilrettelegge for deltakelse og påvirkning av utviklingen i nordområdene

Strategi 4:

Tilrettelegge for næringslivets fremtidige rekrutteringsbehov

Resultatindikator

- Flere elever gjennomfører videregående utdanning.
- Samarbeidsprosjekter over landegrensene.
- Økt studenttall ved Universitetet i Tromsø
- Utdanne ungdom inn i landsdelen

Programområde: Tromsø som kompetansesenter for nordområdene		
Strategi:	Operasjonalisering av strategi:	Saksbehandler:
Strategi 1: Bidra til økt kulturforståelse overfor omverden og samarbeidsland.	<ul style="list-style-type: none"> - Strategisk næringsrettet samarbeid med Murmansk og andre internasjonale samarbeidspartnere - Nordområdemøtet 	Innovasjon fylkeskommune Norge/Troms
Strategi 2: Stimulere til grenseoverskridende næringsmessig samarbeid samt koordinering av tverrfaglige satsninger.	<ul style="list-style-type: none"> - Internasjonale nettverk - Strategisk næringssekskap - Tromsø Capacity 	Innovasjon Norge/Troms Fylkeskommune
Strategi 3: Tilrettelegge for deltakelse og påvirkning av utviklingen i nordområdene.	<ul style="list-style-type: none"> - Petropoint greater Tromsø - Arktisk Tenketank - Forbedre næringslivets rammebetingelser 	Troms fylkeskommune
Strategi 4: Tilrettelegge for næringslivets fremtidige rekrutteringsbehov.	<ul style="list-style-type: none"> - Læringsatsning - Mottiltak frafall i den videregående skolen - Nye studietilbud for å utbedre flaskehalsen for næringsutvikling - Simulatorsenter - Ung region (fase 2) - Traineeordninger - Styrke lærerutdanning (universitetsskoler) - Satsning på realfag: skolelaboratorium i realfag - Tromsø som studentby - Forsterke opplæring/behov for å dokumentere kompetanse på alle nivå 	Troms fylkeskommune /Innovasjon Norge